

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ**

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції**

21 липня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

Оргкомітет конференції:

Голова:

Д. В. Швець, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

М. В. Корнієнко, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Члени оргкомітету:

Н. В. Домброван, начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук;

В. Я. Конопельський, завідувач кафедри кримінального права та кримінології, доктор юридичних наук, професор;

Г. К. Тетерятник, завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, професор;

С. О. Єгоров, завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропонувані обсяги.

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2023 р.). – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 256 с.

ISBN 978-617-8263-62-1

УДК 343.322(062.552)

ISBN 978-617-8263-62-1

© ОДУВС, 2023

**ЩОДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІ СТАТТІ 111-1
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
(КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ)**

Бобчинський П. О.

*аспірант 1 курсу докторантури та аспірантури
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Конопельський В. Я.

*завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

Україна сьогодні переживає надзвичайно складний період, пов'язаний з тривалою війною, яка триває вже 9 років. Ця війна, спровокована агресією російської федерації, стала найбільшим викликом безпеці людства після Другої світової війни. Росія без оголошення війни і безпідставно вторглася на територію України 24 лютого 2022 року, порушивши установлені міжнародним гуманітарним правом правила та звичаї війни.

Це дійсно безпрецедентне порушення, яке засуджується міжнародною спільнотою. Україна не мала іншого вибору, як боротися за свою незалежність та територіальну цілісність. Під час цієї війни, українські військові та мирні жителі, мужньо стоять на захисті своєї країни, відстоюючи свободу та демократію.

У зв'язку з активізацією військової агресії та розширенням обсягу колабораційних дій, Верховна Рада України впровадила нові законодавчі заходи. Наприклад, на початку березня минулого року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1].

Цей Закон передбачає посилення відповідальності за колабораційну діяльність, яка сприяє ворожій агресії та завдає шкоди національним інтересам України. Він має на меті запобігти та припинити будь-яку співпрацю з ворогом, що загрожує безпеці та суверенітету країни. Такі заходи є необхідними для забезпечення правопорядку та захисту національної безпеки.

Нові законодавчі акти, пов'язані з кримінальною відповідальністю за колабораційну діяльність, розширюють юридичний арсенал України для протидії агресору та його спільникам. Вони встановлюють жорсткі санкції та кримінальну відповідальність для тих, хто сприяє ворожим діям, підтримує окупацію або зрадливо вчиняє дії проти своєї країни.

Ці заходи відображають рішучість української держави захищати свою незалежність та суверенітет, а також забезпечити правосуддя та встановити відповідальність за злочини, скоєні під час війни. Вони спрямовані на зміцнення правової системи країни та покарання тих, хто спричиняє страждання та знищення на українській землі.

У сучасній науковій літературі під терміном «колабораціонізм», у широкому сенсі, розуміється співпраця населення або громадян держави з ворогом, в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників, і участь у переслідуванні патріотів країни, громадянином якої є колаборант [2].

При цьому, визначають наступні типи колабораціонізму: воєнний колабораціонізм – сприяння противнику зі зброєю у руках: служба у військових формуваннях, поліцейських структурах, в органах розвідки та контррозвідки; економічний колабораціонізм – співробітництво у будь-яких галузях економіки; культурний (духовний) колабораціонізм – співробітництво з окупантами в духовній сфері, що сприяє поширенню серед населення віропідданських почуттів, підвищенню психологічного настрою окупантів; побутовий колабораціонізм, пов'язаний із встановленням дружніх відносин між окупантами та населенням; політичний, адміністративний колабораціонізм – співробітництво в окупаційних органах влади [3].

При розслідуванні будь-якого кримінального правопорушення велика увага приділяється його розрізненню від схожих злочинів. Це дозволяє ретельно проаналізувати складові елементи злочину та правильно кваліфікувати дії винуватців. Злочини проти основ національної безпеки України, своєю природою, можуть мати серйозні наслідки для суспільства та держави, оскільки порушують незалежність країни, її конституційний лад, державну безпеку та обороноздатність. Встановлення кваліфікації таких злочинів потребує високого рівня

професіоналізму та співпраці між правоохоронними та спеціальними органами.

Колабораційна діяльність має тісні зв'язки з державною зрадою (згідно зі статтею 111 Кримінального кодексу України). Загальне формулювання об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 111 ККУ, не вичленує конкретні форми колабораційних дій, які розглядаються окремо в статті 111-1 ККУ. Проте, обидва види діянь спрямовані на посягання на суспільні відносини в сфері основ національної безпеки [4].

Колабораційна діяльність, яка передбачена статтею 111-1 ККУ, включає в себе співпрацю з ворогом або активне сприяння агресору, що загрожує національній безпеці України. Вона може включати передачу конфіденційної інформації, участь у ворожих операціях, сприяння окупації або зрадницькі дії, які завдають шкоди державі.

Ці злочини потребують детального розслідування та доказової бази, щоб правильно встановити вину осіб, які здійснюють колабораційну діяльність, та належним чином їх кваліфікувати. Забезпечення правосуддя та притягнення до відповідальності осіб, що зрадницькими діями завдають шкоду національній безпеці, є важливою метою правової системи України.

Об'єктивну сторону колабораційної діяльності становлять діяння, передбачені ч. 1-8 ст. 111-1 КК України. Наприклад, це можуть бути такі дії, як публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора (ч. 1 ст. 111-1 КК України), добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 2 ст. 111-1 КК України), організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора (ч. 6 ст. 111-1 КК України), добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території (ч. 7 ст. 111-1 КК України) [4].

Суб'єкт колабораційної діяльності за ч. ч. 1-3, 5, 7 та 8 ст. 111-1 КК України – спеціальний – громадянин України, а за ч. ч. 4, 6, 8 ст. 111-1

КК України суб'єкт загальний. Це не обов'язково громадянин України, суб'єктом може бути й іноземець чи особа без громадянства. Окрім цього, в диспозиції ч. 4 ст. 111-1 КК України зазначено про таке діяння, як провадження господарської діяльності у взаємодії з державо-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, що свідчить про те, що суб'єктом правопорушення може бути юридична особа (вчинення будь-якої із зазначених протизаконних дій від імені юридичної особи її уповноваженою особою). Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень характеризується прямим або непрямим умислом.

З нашого боку, вважаємо за доцільне, розглянути одну з головних ознак розмежування двох злочинів – час учинення діяння.

Однією з ключових ознак, яка розрізняє державну зраду від колабораційної діяльності, є час учинення дії – перед окупацією території або після неї. Зазвичай вважається, що перехід на бік ворога під час збройного конфлікту є проявом державної зради (відповідно до статті 111 Кримінального кодексу України), тоді як колабораційна діяльність (згідно зі статтю 111-1 КК України) відбувається після окупації.

Проте варто зазначити, що ця ознака не може бути універсальною, іноді можуть виникати ситуації, коли перехід на бік ворога може бути кваліфікований як державна зрада, навіть якщо він стався після окупації. Наприклад, якщо особа мала відносини з ворогом до окупації території або якщо вона вчиняла зрадницькі дії перед окупацією, але продовжує свою колабораційну діяльність після окупації.

Також важливо зазначити, що перехід на бік ворога в контексті державної зради передбачає фактичну діяльність на користь ворога, виконання його завдань або надання допомоги ворогові за власною ініціативою під час збройного конфлікту або війни. Це є особливо тяжким злочином, який може спричинити позбавлення волі та конфіскацію майна злочинця.

Добровільне зайняття посади в контексті колабораційної діяльності також розглядається як проступок, який карається заборонаю обіймати посади.

Отже, хоча час учинення дії – перед окупацією або після неї – виступає як важлива ознака для розрізнення між державною зрадою та колабораційною діяльністю, є випадки, коли ця ознака може бути неоднозначною, і необхідно детально аналізувати обставини та характер дій, щоб правильно кваліфікувати злочин.

Розглядання та визначення меж між державною зрадою та колабораційною діяльністю найкраще здійснювати в ході кримінального провадження, враховуючи унікальні об'єктивні та суб'єктивні ознаки кожного конкретного випадку. Кожна справа може мати свої особливості, які вимагають уважного аналізу та врахування.

Під час кримінального провадження слід ретельно розглядати всі об'єктивні фактори, такі як характер дій, їхні наслідки та контекст, у якому вони відбуваються. Суб'єктивні мотиви, наміри та свідомість особи, що вчиняє злочин, також мають значення. Цей індивідуальний підхід дозволяє з'ясувати всі деталі справи та встановити чіткі межі між державною зрадою та колабораційною діяльністю.

Важливо підкреслити, що правильна кваліфікація злочину та призначення відповідного покарання мають вирішальне значення для забезпечення справедливості та виконання закону. Тому, при розгляді справи, важливо враховувати всі фактори та докази, що дозволяють належним чином розмежувати між державною зрадою та колабораційною діяльністю.

Такий індивідуальний підхід допомагає забезпечити справедливість, враховуючи унікальність кожного випадку та забезпечуючи відповідність кримінального покарання вчиненим злочинам.

В одному з кримінальних проваджень [5], капітан поліції добровільно приєднався до підпорядкування окупаційної адміністрації російської федерації з метою служби та забезпечення функціонування органів державної влади окупанта на території Запорізької області, зокрема у смт Якимівка Мелітопольського району. Ці дії завдали шкоду суверенітету, територіальній цілісності, недоторканості, обороноздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України.

Однак, в цьому випадку суд прийняв рішення, що капітан поліції вчинив перехід на бік ворога в період збройного конфлікту та воєнного стану, що є державною зрадою. Варто відзначити, що суд фактично не врахував один з розмежувальних критеріїв, згідно з яким колабораційна діяльність кваліфікується після окупації, як було вище зазначено. З матеріалів судового провадження можна зрозуміти, що окупація вже відбулася, оскільки є посилання на наявність окупаційної адміністрації російської федерації.

Це є прикладом, коли суд не врахував критерій колабораційної діяльності, що здійснюється після окупації, і замість цього кваліфікував дії капітана поліції як державну зраду. Цей приклад підкреслює необхідність детального аналізу обставин кожного випадку та врахування розмежувальних критеріїв для встановлення правильної кваліфікації та призначення відповідного покарання.

Отже, у зв'язку зі змінами і доповненнями в законодавстві, виникає значна кількість питань щодо розмежування колабораційної діяльності від інших суміжних кримінальних правопорушень під час кримінальних проваджень. Це стає особливо важливим завданням, оскільки правильне розмежування визначає правильну кваліфікацію діянь винної особи і належне накладення відповідного покарання.

Одним із ключових критеріїв при розмежуванні є зіставлення об'єкта, діяння, місця, часу вчинення кримінального правопорушення, а також суб'єкта та суб'єктивної сторони. Це означає, що при аналізі конкретного кримінального провадження велика увага приділяється ознакам, що характеризують суб'єктивну сторону вчиненого діяння. Визначення і правильна кваліфікація цих ознак мають вирішальне значення для подальшого розгляду справи у суді.

Розгляд колабораційної діяльності в контексті інших кримінальних правопорушень вимагає високого рівня професіоналізму та ретельного дослідження всіх обставин справи. Крім того, урахування індивідуальних факторів і ситуаційних особливостей кожного випадку є важливим для правильного розмежування та кваліфікації діянь в рамках кримінального провадження.

Таким чином, з метою досягнення справедливості та забезпечення правильної кваліфікації кримінальних правопорушень, важливо приділяти достатню увагу розмежуванню колабораційної діяльності від інших суміжних складів залежно від обставин кожного окремого випадку під час кримінального провадження.

Література:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність): Верховна Рада України URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/559222> (дата звернення: 08.07.2023).
2. Албул С. В. Правові аспекти участі цивільних осіб у захисті України в умовах воєнного стану. Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір : матеріали науково-практичного онлайн-заходу (м. Одеса, 29 квітня 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 4–5, с. 4.
3. Заєць О. М. Колаборація: поняття, сутність та перспективи застосування. Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України : матер. Науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). Дніпро : ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2022. С. 48–51, с. 50

4. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 08.07.2023).
5. Ухвала Орджонікідзевського районного суду міста Запоріжжя від 29 лип. 2022 р. Справа № 335/4368/22. Провадження № 1-кк/335/1919/2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105519086> (дата звернення: 08.07.2023).

ЗМІСТ

Вітальне слово ректора Одеського державного університету внутрішніх справ Дмитра Швеця.....	3
СПЕЦИФІКА ОБ'ЄКТІВ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ФАКТІВ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ <i>Албул С. В.</i>	5
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ <i>Асєєв Р. О.</i>	10
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ <i>Балобанова Д. О.</i>	13
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Баранова О. О., Будяченко О. М.</i>	17
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ДОКАЗІВ ДОПУСТИМИМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ <i>Барба В. Є.</i>	21
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УКРАЇНІ <i>Березовський С. Ю., Чекмарьова І. М.</i>	25
РЕАГУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ НА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: НОВІ НАПРЯМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ <i>Биков І. О. Фаловський С. В.</i>	28
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА <i>Біла В. М., Чекмарьова І. М.</i>	31
ЩОДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СТАТТІ 111-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ) <i>Бобчинський П. О., Конопельський В. Я.</i>	35
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОМ ПОКАРАННЯ КОЛАБОРАНТУ ЗА ЧАСТИНАМИ 1-2 СТ. 111-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ <i>Богатирьов І. Г., Ганчук А. Ю.</i>	41
ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ <i>Божко Д. О., Чекмарьова І. М.</i>	45